

Kratak osvrt na višegodišnje druženje i naučnu saradnju sa rahmetli Iljasom Hadžibegovićem

Prof. Dr. Iljas Hadžibegović rođen je 27. jula 1938. godine u Crniču, predgrađu Bugojna. Otac Sulejmanbeg i majka Behidža imali su pet sinova od kojih su dvojica najmlađih, Iljas i Reuf, završili Filozofski odnosno Medicinski fakultet. Stariji brat Reuf je poznati ginekolog u Bugojnu i okolini. Iljas se opredijelio za studij istorije, za nauku koju je najviše volio.

Polovinom oktobra 1963. godine izabran sam za asistenta u Institut za proučavanje istorije radničkog pokreta, od 1974. godine Institut za istoriju. Nepunu godinu kasnije za asistenta u Institut izabran je i Iljas Hadžibegović. Od tada pa narednih trideset i više godina trajalo je naše prijateljstvo i naučna saradnja. To prijateljstvo je učvršćeno i kumstvom, a Iljas je sevep da kasnije postanem i bugojanski zet. U nekoliko navrata bio sam gost Iljasovih roditelja. Iskreno sam se radovao kad mi se pružila prilika da i ja u Modriči ugostim mlađeg kolegu. Stariji sam od Iljasa 7 godina, ali moram priznati, nakon nekoliko godina moj odnos prema njemu, ličio je na odnos profesor-student. Često sam, nemoćan da razriješim neko od pitanja, ili da se odlučim za neko od rješenja, tražio savjet od Iljasa. Za takve probleme je najčešće njegov prijedlog bio: "neka to prenoći" pa ćemo donijeti odluku. Iljas je što bi se reklo, razmišljao potrbuške, duboko i njegovi savjeti i preporuke su sagovorniku uvijek dobro došle. Potrebno je istaći da je i on uvažavao savjete svojih kolega.

Naše druženje nastavljeno je na postdiplomskom studiju u Beogradu, i to na neobičan način. Naime, ja sam se već od oktobra 1963. godine nalazio u Beogradu na postdiplomskom studiju, a Iljas će se pridružiti svojim kolegama u jesan 1964. godine. Dočekao sam ga na beogradskoj željezničkoj stanici i predložio da večeramo u Gradskom podrumu gdje je svirao poznati orkestar Paje Nikolića, a pjevala je čuvena Divna Kostić. Osvanuli smo u podrumu i tako slučajno, započeli naše druženje i naučno usavršavanje u Beogradu. Naravno, moglo se to jednom i nama dogoditi.

Budući da sam na vrijeme položio sve ispite za prvu godinu studija stekao sam pravo na smještaj u studentskom gradu. To svoje pravo ustupio sam Iljasu, a ja sam i dalje stanovao kod sestre i zeta u Beogradu.

Zahvaljujući dobrim dijelom i Iljasu grupa postdiplomaca iz Sarajeva proglašena je od strane akademika Vase Čubrilovića i profesora Joce Marjanovića najuspješnijom. Iljas je uspješno završio postdiplomski studij u Beogradu u jesen 1967. godine. Do kraja 1969. godine radio je u Institutu, a od januara 1970. godine pa do kraja njegovog radnog vijeka radio je na Filozofskom fakultetu - Odsjek za istoriju, gdje je doktorirao i stekao najviše zvanje – zvanje redovnog profesora. Bio je i kandidat za prijem u ANUBiH.

Naša saradnja na više projekata nije slučajna. Naime, naši prvi projekti hronološki, pa i tematski, dodirivali su se. Iljas je izučavao socijalističke ideje i radnički pokret BiH od početka do prvog svjetskog rata, a ja sam nastavljao dalje do kraja 1941. godine.

Početak naše saradnje su godine nakon završetka postdiplomskih studija na izradi Hronologije radničkog pokreta BiH do 1941. godine i u sastavu tima od 11, uglavnom mladih naučnih radnika. Hronologija je objavljena u Sarajevu 1971. godine.

Često smo zajedno učestvovali na naučnim skupovima u zemlji i inostranstvu. Za obojicu je bila od posebnog značaja Internacionalna konferencija istoričara radničkog pokreta u Lincu (Austrija), koja se održava redovno svake godine od 1964. i na kojoj su učestvovali istoričari iz cijeloga svijeta. Organizacija ove konferencije bila je na najvišem nivou, sa visokim stepenom tolerancije između sovjetskih i zapadnoevropskih istoričara. Prvo naše učešće i zajednički nastup dogodio se 1970. godine sa referatom "Uloga Glasa slobode u širenju socijalističkih ideja u BiH od 1909. do 1919. godine". Osim u protokolu Lincerske konferencije, rad je objavljen i u Prilozima br. 7, Sarajevo 1971. godine.

Osamdesetogodišnjica osnivanja Glavnog radničkog saveza za BiH obilježena je 1985. godine objavljivanjem knjige građe o ovoj sindikalnoj centrali u Bosni i Hercegovini pod naslovom "Kongresi GRS za BiH (1905.-1919.).". U ovoj knjizi je objavljen i opširan uvod o sindikalnom pokretu u BiH, a nastala je kao rezultat odlične saradnje dr. Bože Madžara, dr. Iljasa Hadžibegovića i moje malenkosti.

Iste 1985. godine objavljena je Istorija saveza komunista Jugoslavije. U radu na ovom projektu učestvovalo je više od 60 autora i saradnika iz 8 republičkih i pokrajinskih centara. Osim Iljasa i mene koji smo radili na prvom i drugom dijelu teksta (od početka socijalističkih ideja do 1919. godine) u ovom opširnom timu nalazili su se iz BiH i dr. Nedim Šarac, predsjednik Redakcijskog odbora dr Zdravko Antonić i dr. Drago Borovčanin. Rad na ovom projektu bio je nova prilika za našu saradnju, za sticanje novih saznanja i upoznavanja novih prijatelja. Nova saznanja i nova iskustva timskih poduhvata poslužiće kasnije u radu na istoriji SKBiH, koja je objavljena 1990. godine. Na oba projekta naša saradnja je nastavljena i proširena. Malo sam se udaljio od najavljene teme, ali to sam učinio namjerno jer je veliko pitanje da li će mi se pružiti još jedna ovakva prilika za iznošenje mišljenja o Iljasu kao naučnom

radniku. Bio je poznat kao istraživač, provodio je dane, mjesece, pa i godine u arhivskim ustanovama. Njegovi naučni rezultati zasnovani su prije svega na arhivskoj građi, a to se najbolje vidi na njegovim knjigama (o bosansko hercegovačkim gradovima i doktorska disertacija) koje su svojevrsni pionirski poduhvati.

Ovom prilikom bih želio da upozorim mlađe naučne radnike - istoričare da posvete posebnu pažnju tekstu koji je objavljen u Istoriji SKBiH pod naslovom "Društveno-ekonomski uslovi za nastanak radničke klase i stvaranje prvih radničkih udruženja u Bosni i Hercegovini" str. 15-89. čiji je autor dr. Iljas Hadžibegović. Malo je poznato da je ovaj tekst od autora koji se bave ovom problematikom ocijenjen kao najuspješniji i najbolji. Po mom mišljenju ovaj tekst odnosno studija je najbolji primjer kako treba pisati. On je posebno poučan za mlađe naučne radnike čiji su tekstovi opterećeni opširnim citiranjem, pa čestim navođenjem dokumenata *in extenso*. Iljasova studija je primjer savršene organizacije i naučne interpretacije teksta u obliku sinteze.

Najbolji primjer naše saradnje je Iljasovo učešće u radu na monografijama "Modriča i okolina kroz istoriju", Modriča 1986. godine i "Poljoprivredno dobro u Modriči (1886-1918)", Modriča 1986. godine (koautorstvo sa prof. Mulićem).

Posebno me je obradovala činjenica što se Iljas odlučio, dobrim dijelom i na moje insistiranje, da preuzme ulogu direktora Instituta za istoriju u periodu od 01.10.1987. do 30.09.1990. godine. Kako je poznato, Iljas na ovoj funkciji nije izdržao do kraja.

Ubrzo su i Bosnu i Hercegovinu zahvatila tmurna vremena i tragični događaji koji su uticali na našu saradnju. U toku 1994. godine, uz još nekoliko kolega iz Instituta, i ja sam se angažovao na Filozofskom fakultetu, na kojem sam se još više zbližio sa Iljasom, koji je bio jedan od potpisnika referata za moj izbor u zvanje redovnog profesora. Saradnja na Fakultetu bila je kratkog vijeka, ali veoma plodonosna. Naime, ponudu Glavnog štaba Armije Bosne i Hercegovine, početkom 1994. godine, da se napiše pregled istorije Bosne i Hercegovine, Institut i istoričari sa Filozofskog i Pravnog fakulteta rado su prihvatili. Bilo mi je poznato da se Iljas sprema da napusti Sarajevo, ali, ja u ulozu predsjednika Redakcije, nisam imao potrebu da ga požurujem da na vrijeme završi svoj dio, period austrougarske vladavine, koji je radio zajedno sa profesorom Mustafom Imamovićem. Završetak svoje dionice, teksta koji može da posluži kao primjer kako treba pisati, i meni kao šefu Redakcije bila je najbolja podrška.

Iljas je u ljeto 1994. godine napustio Sarajevo i pridružio se svojim najbližim. Jubilarna Lincerska konferencija, početkom septembra 1994. godine, bila je razlog da se vidimo i da pokažemo učesnicima iz cijelog svijeta da Bosna i Hercegovina nije pokorena i da se bori pod nadčovječanskim uslovima. U postdaytonsko vrijeme vrijedno je pomenuti Iljasovo i učešće Tomislava Iška na naučnom skupu u Mađarskoj 1999. godine. Ja sam se divio nastupu mojih kolega koji su referisali o položaju

nacionalnih manjina. Koliko se sjećam ovo će biti i jedan od posljednjih zajedničkih nastupa u inostranstvu sa mojim kolegama i prijateljima.

Moglo bi se o našoj saradnji još pisati, ali i meni je ponestalo snage. Iljas nas je rano napustio, mogao je istorijskoj nauci, posebno izučavanju istorije Bosne i Hercegovine da još puno doprinese.